

„Visul“ identității culturale

După '89, când în România am asistat la o adevărată inflație festivalieră, foarte multe manifestări și-au pus emblema de **inter-național**. Festivalul de la Sibiu, inițiat și condus de un director-animator cu personalitate, actorul Constantin Chiriac (ajutat de un staff eficient, în care s-au remarcat sprijinul și energia actorului Virgil Flonda și ale purtătorului de cuvânt Florin Pasnicu), a reușit să răspundă exigențelor unei asemenea titulaturi. La asta au contribuit nu numai prestigioși și numeroși invitați străini sau faptul că manifestarea a figurat pe agenda de activități a unor importante instituții de peste hotare, dar și genericul sub care s-a desfășurat festivalul. O temă de actualitate mondială: **identificarea culturală**. Seminare, ateliere, spectacole au ilustrat această problemă, văzută complex sub trei aspecte: cine suntem noi înșine? cine suntem noi prin ceilalți? ce înseamnă pentru noi identitatea culturală la sfârșitul secolului? Astfel, atelierul britanicului Shabnam Shabazi a abordat chestiunea identității publice și personale, folosindu-se de diverse tehnici dramatice. A fost o introducere generică, în care se îmbinau prelegerile teoretice cu demonstrațiile practice aplicate la lumea teatrului și la limbajul scenic. Tema s-a regăsit, exemplar, în programul „Secțiunii spectacolelor-lectură“, organizată de festival în colaborare cu Secția română a AICT – Fundația „Teatrul XXI“, Teatrul și Festivalul Blue Ridge din Richmond (Statele Unite), Academia de Teatru și Film din București și Uniunea Scriitorilor – Secția de dramaturgie. Aflată la a II-a ediție, secțiunea a căpătat anvergură, impunându-se

ca o manifestare de relief. Texte aparținând unor autori din România, Statele Unite, Canada, Marea Britanie au fost prezentate în spectacole-lectură de către studenții actori de la A.T.F., coordonați de profesorul asociat Dinu Manolache. Ele au fost urmate de dezbateri la care au participat deopotrivă organizatori, interpreți, spectatori. S-au ținut nouă matinee, urmărite de un public fidel și extrem de interesat. Faptul s-a datorat și prestației moderatorilor, criticii Victor Parhon, Ștefan Oprea, Mircea Ghițulescu, Mircea Morariu, Carmen Chihăia, Ana Maria Munteanu, dar și profesorul Kenneth Campbell sau actorul și regizorul Bev Appleton din Statele Unite. Secțiunea și-a împlinit programul în câteva acțiuni remarcabile. S-au lansat două volume bilingve – „Antologia pieselor prezentate în Secțiunea spectacole-lectură la Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu“, anii 1996 și 1997 –, apariție editorială extrem de prețioasă, pentru care merită elogiul directorul Constantin Chiriac, traducătorul Mircea Ivănescu, Iustin Panța, redactor-șef, și Radu Văcărescu, secretar general la Editura Euphorion. A avut loc și o materializare fericită a primului spectacol-lectură de sine-stătător. Textul **Maria moare de patru ori** de canadiana Carole Frechett, citit la ediția 1996, a văzut anul acesta lumina rampei în interpretarea studenților de la A.T.F., în regia prof. Ion Cojar (cel care a coordonat anul trecut spectacole-lectură) și scenografia Svetlanei Mihăilescu. Caracterul de întâlnire-laborator al Secțiunii s-a prelungit și prin atelierul dedicat scrisului pentru scenă, susținut de englezul Paul Godfrey, un tânăr dramaturg ale cărui texte figurează pe afișele de la Royal Court și Royal Shakespeare Company. Secțiunea, mai ales prin dezbateri, a fost o experiență revelatoare. Pasionantă era ilustrarea mecanismului descifrării unei piese în mintea interpreților, a receptorului avizat și, respectiv, a unui simplu spectator.

Textele au oferit un eșantion reprezentativ pentru identitatea culturală a dramaturgiei și a dramaturgilor de astăzi. Cele nouă piese au arătat că se scrie un teatru imperativ-violent, în care se amestecă dezinvolt limbaje, realismul brutal, poezia aspră de o teribilă concretețe îmbinându-se secvențe lirice, simbolice. Se folosesc motive biblice, mitice, se reinterpretează lucrări consacrate, devenite modele. Pusă în ecuație, problema identității se adună într-o patetică interogație: cum trăim?

Eroii metropolelor occidentale, ai unei societăți de consum pragmatice, opulente, dar alienante pentru individ, ca și eroii unei societăți sărăcite material și spiritual de comunism și de convulsiile epocii postrevoluționare, de tranziție, sunt tulburați de aceeași întrebare. În pofida diferențelor psihologice, sociale, politice, religioase, ei aparțin aceleiași familii. Descoperim în destinul lor starea dramatică a unei colectivități ce își caută identitatea aflată în criză. Surprinse într-un moment-limită, pradă unor forțe maligne din interior sau din afară, personajele se mișcă, străine și singure, prizoniere ale unui iad cotidian (**Autostradă fără ieșire** de Clay McLeod Chapman), victime ale bolii și ale infirmității fizice (**Planeta singuratică** de Steven Dietz) sau ale unui destin absurd (**Femeia invizibilă** de Paul

© Actorul japonez Nakanisi Kazuhisa în recital

Imagine din spectacolul *No Man's Land* al trupei poloneze „Osmegeo Dnia” (regia: Lech Raczak)

Godfrey), vidate de substanță umană, cu personalitatea furată (**Capricii** de Olga Delia Mateescu, **La limită** de Paul Stamat), captive ale unui drog natural, visul (**Billy Strauss** de Lise Vaillancourt), bolnave de iluzia evadării într-o lume care le refuză iluzia (**Dumnezeu binecuvântează America** de Petre Barbu). În vremuri confuze și violente, utopia unității dintre om și lume prin cultură și teatru este o speranță. Teatrul este un loc al securității, un spațiu privilegiat de purificare prin exorcizarea răului, de împăcare și lumină într-o epocă înclinată spre scindare, măcinată de o acută criză spirituală. Concluzia dramaturgilor a fost că întrebarea legată de identitate trebuie pusă nu numai în legătură cu materialul folosit, cu procedeele și mijloacele de expresie utilizate, ci trebuie să fie în primul rând un act de investigație interioară, născut din nevoia de a înțelege spiritualul din viață și din profesie.

Câteva spectacole, momente de vârf ale festivalului, au adus la rampă repertoriul autohton, tradițiile vorbind despre etnicitate și ethosul comunității ce dă identitate națională teatrului, îl face să existe într-un mediu competitiv internațional. Fascinant a fost recitalul actorului japonez Nakanisi Kazuhisa, intitulat **Shinodazuma-ko**, în regia lui Fujita Asaya. Cei doi artiști sunt personalități de renume în lumea teatrului și filmului, deținători a numeroase distincții internaționale. Subiectul

monodramei prezentate de ei este inspirat din două povești populare vechi de peste 1 000 de ani. O istorie despre „o vulpe care a devenit soție umană și căsătoria între un om și ceva care nu este om” și o fabulă despre „un om care a devenit bogat și învingător pentru că a avut capacitatea de a înțelege ce spune cineva care nu este om”. „Această piesă cu elemente fantastice, preluate dintr-un fond arhaic – mărturisirea Fujita Asaya – vorbește despre o realitate foarte actuală: discriminarea. Vulpea este un simbol al unor oameni discriminați și succesul acestui om care înțelege ce spune un animal a fost un vis de a fi eliberat de discriminare. Considerând faptul că încă există locuri unde trăiesc anumite categorii de oameni discriminați social și că discriminarea etnică și a străinilor există, putem înțelege de ce această poveste nu și-a pierdut valabilitatea”. Pledoaria actorului Nakanisi Kazuhisa era tot în acest sens: „Toate performanțele sau cultura clasică din țara noastră, de exemplu teatru, muzică, pictură, sculptură, grădinărie s-au născut din straturile sociale discriminate. Marele realizator de No, Zeami, și fondatorul de Kabuki, O-Kuni, au fost actori ambulanti care trăiau în sărăcie. Această piesă, **Shinodazuma-ko**, cea mai populară și iubită poveste în acești peste o mie de ani, a fost transmisă oral de la un artist anonim ambulant la altul; zeci de mii de iubitori de artă necunoscuți, ce au dispărut în întunericul istoriei. Și

a fost și este jucată în fața a nenumărați spectatori. De aceea este și foarte puternică. Este țesută din visurile și dorințele oamenilor care trăiau foarte greu. Oricine poate visa, și pentru asta nu e nevoie de bani. Pentru mine a fost un vis să joc această lume“.

„Visul“ actorului a fost însoțit de un atelier unde publicul era familiarizat cu elemente de spectacol ale teatrului japonez – tehnici, tradiții, inovații, asemănări și deosebiri față de teatrul european. A urmat un spectacol-recital, o ceremonie în care teatrul este celebrat cu stil și rigoare. Ești cucerit de un profesionist extraordinar și de modul cum exprimă el ideea de teatru total. Impresionează schimbările de ton, mimică, mișcare. Ochii, glasul, corpul lucrează continuu, efectele fiind surprinzătoare. Actorul se metamorfozează în om, animal,

KENNETH CAMPBELL – director artistic asociat la Blue Ridge Theatre Festival, regizor, profesor la Virginia Commonwealth University, Richmond, S.U.A.: „Este a treia oară când vin la acest festival. Cred că el s-a maturizat și i-a crescut reputația internațională. Apreciez din program în mod special Secțiunea de spectacole-lectură, care a început să albească o viață a sa proprie. Ideea mea, a lui Valentin Silvestru și a lui Constantin Chiriac, când am inițiat-o, a fost de a căuta și de a descoperi piese noi. Am fost bucuros că această idee s-a dezvoltat, și am colaborat în acest sens foarte bine cu Secția Română AICT-Fundația „Teatrul XXI“. Pentru dramaturgii români, americani, canadieni și englezi invitați la această ediție, Secțiunea a fost un laborator, un ministudio în care am învățat să scrie mai bine pentru scenă. În cele nouă zile am comunicat și cred că am descoperit că avem în comun mai multe lucruri decât cele ce ne despărțesc. În acest sens, mi se pare simbolic aflul festivalului, reprezentând o mână bătrână care ocrotește o mână tânără“.

plantă, bărbat, femeie, copil, întruchipează stări sufletești contradictorii: tristețe, disperare, violență, milă, groază, tandrețe, iubire. Jerbele ludice ale acestui histon virtuos și charismatic emoționează profund și intens, aureolate de mesajul unei culturi milenare.

Acest arsenal al tradițiilor ancestrale, cu imaginile, procedeele sale – în același timp magice și demitizatoare –, imprimă originalitate plastică, dramatism și teatralitate luxuriantă reprezentației **Chira Chiralina** după Panait Istrati. Regizoarea Cătălina Buzoianu convinge încă o dată că spațiul românesc, situat între Orient și Occident, poate configura o estetică teatrală inconfundabilă. În acest spectacol – joc, dar și ceremonie – ne confruntăm cu mitologia unui loc și cu arhetipurile sale încărcate de poezie, de un abur melancolic, dar și de o neobișnuită vitalitate, în care ne recunoaștem. Spectatorii – printre care se aflau și invitați străini de la Conferința Gulliver, organizată de Fundația Culturală Română – sunt entuziasmați de frumusețea montării, de culoarea ei națională, dar atât de universală în același timp.

La antipod, într-o manieră mai degrabă avangardistă, eludând formele tradiției, două spectacole, unul cameral și altul polifonic, în aer liber, tratează patetic drama despărțirii de fondul etnic, suport al identității personale și colective. În **Tamina** de la Teatrul Aaron din Germania, un recital al actriței de origine română Mihaela Marinescu, cunoaștem tragedia exilului. Părăsirea Boemiei natale ca urmare a Primăverii de la Praga din 1968, ruperea de rădăcini scindează ființa naturală și socială a eroinei, îi videază de sens existența. Într-un spațiu rece, neprimitor, o sală mică, cu un public restrâns, așezat aproape de interpretă, suferința acestei

victimă a frustrării capătă intensitate viscerală. O lecție de anatomie remarcabilă, în care Mihaela Marinescu se supune, o dată cu personajul, unei emoționante vivisechii a celor mai intime fibre ale sufletului. Suferința de a exista atinge delirul suprealist și în **A fost odată în Vest**, în viziunea hiperbolizantă a trupei Brith Gof din Țara Galilor. Lângă Sibiu, în Valea Aurie – pe un câmp delimitat prin șanțuri cu apă, decorat cu pasarele, reflectoare, ecrane, un televizor, o groapă cu apă –, o femeie, un arhetip al vieții cotidiene, își caută cu disperare identitatea. Timp de o oră și jumătate pantomima ei se confundă cu povestea unui ținut rural, patriarhal din Țara Galilor, ce trebuie apărat de o societate transnațională care vrea să-l distrugă, și cu istoria nașterii unui mit hollywoodian, westernul „Shane“. Regizorul Clifford McLucas spațializează spectaculos evenimentele într-o reprezentație-cronică, o variantă eroizată a rezistenței umane. În acest ansamblu în aer liber, wagnerian, se joacă mozartian. Mizanscena este desenată geometric, jocul este concentrat, ritualic. Montarea are știința cadențelor, a ritmului, o desfășurare perfect codificată, până la lăsarea întunericului nopții, care devenea element în spectacol.

Identitatea, de astă dată chiar a artei teatrului, a făcut și obiectul unei secțiuni în premieră la festival: „Teatru-Dans“. În cadrul ei, atelierul „Tehnica dansului“ a prezentat antrenamentul special al actorului de teatru-dans, Kilina Cremona din Croația făcând demonstrații despre corporalitate și imaginație, despre zona urde creativel se îmbină cu efortul și expresia. Colegul ei, americanul James Donlon, a ținut în atelierul său despre „Pregătirea fizică a actorului“ instructive lecții despre limbajul corporal și punctul unde teatrul întâlnește dansul și comedia asimilează mijloacele baletului. Compania Malashock a oferit o producție tulburătoare despre însingurare și comunicare, despre nevoia unei existențe comunitare. Evenimentul secțiunii „Teatru-Dans“ l-a constituit însă reprezentația Teatrului Național din București **Dama cu camelii**, viziune gestuală și muzicală a celebrei povești de dragoste a lui Alexandre Dumas-fiul, în regia lui Răzvan Mazilu, artist inventiv și plin de poezie. În această originală lectură scenică

MARY BETH MCNULTY – dramaturg, SUA: „Spectacolele-lectură m-au ajutat să cresc ca dramaturg, să-mi dezvolt și să-mi perfecționez scriitura. Mi-a fost foarte util să văd cum este primită piesa mea de public, de interpreți, de critici; de asemenea, m-a îmbogățit și confruntarea cu mesajul, cu modul de a scrie teatru și de a vedea iumea al colegilor din alte țări. Am învățat că ideile importante și adevărate transează indiferent de cultura din care vin. Dacă invitația rămâne deschisă, m-aș bucura foarte mult să revin la Sibiu. E important pentru noi ca România să vadă felul cum am evoluat“.

despre eros și thanatos, au cucerit prin frumusețe și emoție evoluția Maiei Morgenstern și a lui Marius Capotă, splendoarea rafinată și excentrică a ambianței scenografice create de Doina Levintza.

O expoziție româno-americană de fotografii („Femei, Măști, Atitudini“ – autor: Bri Hurley și „Festivalul Internațional de la Sibiu '96“ – autor: Doru Tolciu), lansarea volumului „Identitate culturală“ au împlinit în mod fericit deviza generoasă a festivalului sibian.

LUDMILA PATLANJOGLU